

Metodologija statističkih izvještaja na Sarajevskoj berzi – burzi vrijednosnih papira

I) Promet

U skladu sa metodologijom Federacije Evropskih berzi vrijednosnih papira¹ (Federation of European Securities Exchanges – FESE), u ukupan promet na Sarajevskoj berzi – burzi vrijednosnih papira ulaze transakcije koje kumulativno ispunjavaju slijedeće uslove:

- Transakcija je zaključena između dva člana Berze ili se vrši uz posredovanje člana Berze
- Sarajevska berza – burza naplaćuje proviziju za transakciju, u skladu sa Cjenovnikom

Ukupan promet sastoji se iz:

- BTS-trgovine: Transakcije koje su zaključene na osnovu povezivanja naloga za ponudu vrijednosnih papira i naloga za potražnju za vrijednosnim papirima u Berzanskom sistemu trgovine – BTS (FESE: Electronic order book trades), što između ostalog uključuje:
 - o Redovnu berzansku trgovinu
 - o Vanredne aukcije na SASE
 - o Primarna trgovina u okviru javne ponude vrijednosnih papira putem SASE, a u skladu sa Pravilnikom o emisiji putem javne ponude na SASE
- Prijavljene trgovine (Dogovorene transakcije; FESE: negotiated deals) koje se ne sklapaju povezivanjem naloga u BTS-u, nego koje se Sarajevskoj berzi – burzi samo prijavljuju, što uključuje između ostalog:
 - o Blokofske transakcije, u skladu sa Pravilima SASE
 - o Pakete dionica, u skladu sa Pravilnikom o vanberzanskoj trgovini
 - o Vanberzanske transakcije, u skladu sa Pravilnikom o vanberzanskoj trgovini

U cilju bolje uporedivosti prometa između različitih tržišta, preporuka FESE-a glasi da se promet na tržištu računa po principu „single-counting“.

Konkretno to znači da se u svrhu računanja prometa koristi *vrijednost pojedinačnih tiketa* za transakcije zaključene u BTS-u, dok se za dogovorene transakcije (prijavljeni promet) koristi *vrijednost jedne transakcijske strane*.

U svrhu rangiranja brokerskih kuća prema ostvarenom prometu u mjesečnim i godišnjim statističkim izvještajima, koristi se princip „double counting“, tj. svaka transakcijska strana se računa. Ovo

¹ “FESE Statistics Manual”, June 2008, version 3.1

podrazumijeva da se u slučaju aplikacijskih transakcija (kupac i prodavac je ista brokerska kuća) promet računa dvostruko.

Kod rangiranja brokerskih kuća na osnovu broja zaključenih transakcija aplikacijske transakcije se ne računaju duplo.

II) Kursne liste

Kursne liste sadrže u tabelarnom obliku podatke o trgovini vrijednosnim papirima za određeni dan. U kursnoj listi se prikazuju pri tome samo vrijednosni papiri kojima se predmetnog dana obavila minimalno jedna transakcija.

Kursne liste sadrže slijedeće kolone:

- Simbol: Skraćeni naziv klase vrijednosnih papira
- Emitent: Emitent vrijednosnih papira. Emitent može imati više simbola / klasa vrijednosnih papira.
- Sistem trgovanja: Način na koji se zaključuju transakcije (MFTS ili aukcija)
- Zvanični službeni kurs: količinom ponderisana aritmetička sredina svih transakcija obavljenih sa predmetnim vrijednosnim papirom (simboli kojima se trguje MFTS-om). Kod simbola kojima se trguje aukcijskim načinom trgovine, aukcijska cijena predstavlja ujedno i zvanični službeni kurs. Pri izračunu zvaničnog službenog kursa ne uzimaju se u obzir slijedeće transakcije / vrste trgovine:
 - Aplikacije, osim u slučaju su sve transakcije za predmetni simbol nastale na ovaj način
 - Blokovske transakcije
 - Vanberzanske transakcije i paketi dionica
 - Vanredne aukcije
 - Javne ponude vrijednosnih papira putem SASE
- Promjena kursa: Predstavlja procentualnu promjenu zvaničnog službenog kursa predmetnog dana u odnosu na zvanični službeni kurs posljednjeg dana kada se predmetnim vrijednosnim papirima trgovalo.
- Cijena otvaranja: Predstavlja cijenu po kojoj je tržište otvoreno kod predmetnog simbola. Cijena otvaranja formira se na osnovu naloga koji se u momentu otvaranja tržišta nalaze u knjizi naloga, tako da se pri otvaranju može protrgovati najveći broj vrijednosnih papira.
- Cijena zatvaranja: Na Sarajevskoj berzi, cijena zatvaranja predstavlja cijenu zadnje transakcije predmetnog dana trgovine kod određenog simbola. Za razliku od otvaranja, ne postoji algoritam koji izračunava cijenu zatvaranja. (NB: Kod simbola kojima se trguje aukcijskim načinom trgovine, cijene otvaranja = cijena zatvaranja = zvanični službeni kurs)
- Aplikacijski kurs: Ukoliko je zvanični službeni kurs simbola formiran isključivo na osnovu aplikacijskih transakcija, u ovo polje se dodaje slovo „A“. Aplikacijske transakcije nastaju kada se transakcija zaključi spajanjem kupovnog i prodajnog naloga istog člana Berze.
- Maksimalna cijena i Minimalna cijena: Predstavljaju najvišu i najnižu cijenu u KM po kojoj se simbolom trgovalo predmetnog dana. Razlike u vrijednosti ove dvije cijene moguće su samo kod simbola kojima se trguje na MFTS-kontinuirani način trgovine.

- Maksimalna / Minimalna cijena u zadnjih 12 mjeseci: Predstavljaju najviše i najniže zvanične službene kurseve simbola u zadnjih 12 mjeseci.
- Količina: Broj trgovanih dionica predmetnog simbola
- Vrijednost: Ukupna vrijednost prometa predmetnim simbolom. Do ukupnog prometa se dolazi zbrajanjem vrijednosti pojedinačnih transakcija (količina*cijena transakcije). Obzirom da zvanični službeni kurs predstavlja ponderisani prosjek svih transakcija, ukupan promet sa simbolom se ne može dobiti množenjem ove cijene sa trgovanom količinom. U vrijednost prometa se ne računaju prometi ostvareni u toku:
 - Vanrednih aukcija
 - Javnih ponuda vrijednosnih papira
 - Blokovskih transakcija
 - Prijavljenih vanberzanskih transakcija
 - Paketa dionica
- Broj transakcije: Broj pojedinačnih poslova zaključenih sa predmetnim simbolom.

NB: Zvanični službeni kurs vrijednosnog papira na dan „t“ kojim se na dan „t“ nije trgovalo (tj. nije sadržan u kursnoj listi) jeste zadnji zvanični službeni kurs ustanovljen za predmetni vrijednosni papir.

Pored gore navedenih podataka, kursne liste u posebnom dijelu sadrže i podatke o:

- Vanrednim aukcijama
- Primarnim emisijama vrijednosnih papira
- Vanberzanskim transakcijama i paketima dionica

III) Periodični statistički izvještaji

Sarajevska berza objavljuje slijedeće redovne periodične statističke izvještaje:

- 1) Mjesečni statistički izvještaj
- 2) Polugodišnji statistički izvještaj
- 3) Godišnji statistički izvještaj

Periodični statistički izvještaji sadrže slijedeće podatke:

- Promet po vrstama trgovine, u kojima se prikazuje promet u KM, promet u broju trgovanih vrijednosnih papira i broju transakcija po BTS-trgovini (redovna berzanska trgovina, vanredne aukcije i primarna trgovina) i prijavljenoj trgovini (blokofske transakcija, paketi dionica, vanberzanske transakcije).
- Promet po tržišnim segmentima: U ovoj tabeli se prikazuje promet (KM, broj vrijednosnih papira i broj transakcija) ostvaren putem redovne berzanske trgovine po slijedećim tržišnim segmentima:
 - Kotacija
 - Kotacija fondova
 - Primarno Slobodno tržište

- Sekundarno Slobodno tržište
- Tržište za emitente u stečaju
- Promet po vrstama vrijednosnih papira: Prikazan je promet (KM, broj vrijednosnih papira i broj transakcija) ostvaren putem redovne berzanske trgovine sa dionicama, obveznicama i drugim vrijednosnim papirima.
- Indeksi i tržišna kapitalizacija: Prikazan je performans pokazatelj (BIFX, SASX-10, SASX-30 i tržišna kapitalizacija) u periodu na koji se izvještaj odnosi.
- Top 10 simbola po prometu: U ovoj tabeli su prikazani prvih 10 simbola po prometu unutar redovne berzanske trgovine u posmatranom periodu, u opadajućem nizu. Pored prometa u KM, prikazan je i broj transakcija, kao i performans (u %) simbola u posmatranom periodu.
- Struktura investitora: Tabela prikazuje procentualno učešće domaćih, stranih i skrničnik računa u ukupnoj kupovini i prodaji.
- Tabela Emitenti sadrži broj uvrštenih kompanija na tržištu, broj kompanija kojima se u posmatranom periodu trgovalo minimalno jednom, broj emitenata na Kotaciji i Slobodnom tržištu
- Promet po danima trgovine (mjesečni statistički izvještaj) / mjesecima trgovine (polugodišnji i godišnji statistički izvještaj): Promet u KM, prometovanih VP, broj transakcija, % od ukupnog prometa u posmatranom periodu
- Promet po emitentima / simbolima u posmatranom periodu (bez vanrednih aukcija i vanberzanske trgovine): Emitent, simbol, tržišni segment, prometu u KM u periodu, prometovanih VP, broj transakcija, posljednja cijena prethodnog perioda, posljednja cijena perioda, % promjena
- Indeksi SASE i tržišna kapitalizacija: Sadrži vrijednosti indeksa SASE i tržišne kapitalizacije po danima trgovine
- Vanredne aukcije: Sadrži spisak vanrednih aukcija održanih u posmatranom periodu, sa podacima o emitentu, simbolu, prodavcu, cijeni vanredne aukcije, vrijednosti prometa i broj trgovanih VP
- Vanberzanska trgovina: Sadrži spisak transakcija paketima dionica i drugih vanberzanskih transakcijama sa podacima o nazivu emitenta, simbolu (ukoliko je emitent uvršten na SASE), maksimalnoj i minimalnoj cijeni, broju trgovanih VP, vrijednost prometa i broj transakcija
- Učešće članova Berze u prometu sadrži rang-listu članova Berze po
 - Ostvarenom ukupnom prometu u periodu (aplikacijske transakcije se računaju dvostruko)
 - Broju zaključenih transakcija (bez transakcija koje je član Berze zaključio posredstvom dilerskog računa)
- Struktura investitora: Sadrži podatke o učešću domaćih, stranih i skrbničkih investitora na kupovnoj i prodajnoj strani
- Uvrštenja i korporativne akcije: Sadrži spisak novih uvrštenja u posmatranom periodu (datum uvrštenja, emitent, simbol, broj emitovanih VP, nominalna vrijednost) i spisak obustava prometa u periodu (datum obustave, emitent, simbol, razlog obustave)

IV) Tržišna kapitalizacija

Tržišna kapitalizacija emitenta predstavlja proizvod zadnje cijene i broja emitovanih dionica datog emitenta. Kod velikog broja dionica u opticaju (raspoloživih za trgovinu) tržišna kapitalizacija se može posmatrati kao tržišna vrijednost jedne kompanije.

Tržišna kapitalizacija cijelog tržišta predstavlja sumu tržišnih kapitalizacija svih emitenata na tržištu.

Na Sarajevskoj berzi – burzi postoje dvije vrste tržišne kapitalizacije :

- a) Puna tržišna kapitalizacija (full market capitalisation): Predstavlja proizvod zadnje cijene dionice i *ukupnog* broja emitovanih dionica
- b) Free-float tržišna kapitalizacija (free float market capitalisation): Predstavlja proizvod zadnje cijene dionice i broja dionica koji je *raspoloživ* za investitore.

Kako se izračunava free-float tržišna kapitalizacija (FF-TK)²?

Do FF-TK se dolazi množenjem ukupne tržišne kapitalizacije tzv. free-float faktorom.

Free-float faktor je procenat dionica koji se nalazi u slobodnom prometu i koji je javno dostupan potencijalnim investitorima. Dobija se kada se od ukupnog broja dionica oduzmu dionice koje nisu u slobodnom prometu (non-free float). Pod pojmom dionica koje nisu u slobodnom prometu smatraju se dionice koje su u strateškom vlasništvu kao i dionice koje su restriktirane za određeni vremenski period (dionice iz zatvorenih prodaja) ili trajno (na primjer za strane investitore).

Strateško vlasništvo predstavlja paket dionica od minimalno 5% ukupnog broja emitovanih dionica jednog emitenta koji je u posjedu:

- same kompanije (vlastite ili trezorske dionice)
- države ili državne agencije
- međunarodnih organizacija i institucija za razvoj
- fizičkog ili pravnog lica

Pod strateškim vlasništvom se ne podrazumijevaju:

- paketi dionica koji čine manje od 5% ukupnog broja emitovanih dionica
- paketi dionica koji su u posjedu skrbničkih banaka, uzajamnih fondova kao i svih investicionih kompanija sa kratkoročnim horizontom ulaganja

Free-float faktor (%) = 100 % - {Max (strateško vlasništvo u %); restriktirane dionice u %}

² U skladu sa metodologijom "Federation of European Stock Exchanges"

Promjena vrijednosti

Kod kalkulacije promjene vrijednosti (vrijednosnih papira, tržišne kapitalizacije, indeksa) u određenom periodu koristi se slijedeći pristup:

$$\% \text{ promjena} = \frac{(B - A)}{A} * 100$$

Pri čemu je:

B = vrijednost pokazatelja na *zadnji dan posmatranog perioda*

A = vrijednost pokazatelja na *zadnji dan prethodnog perioda*

Primjer: Ukoliko se izračunava mjesečna promjena vrijednosti indeksa SASX-10 za april, 'B' je vrijednost indeksa na 30.april, dok je 'A' vrijednost indeksa na dan *31.mart*.